

ББК 67.9(4Укр)я43

УДК 341.231.14(477)(063)

- А 43 **Актуальні проблеми прав людини, держави та вітчизняної правової системи:** Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпропетровськ, 3-4 квітня 2015 р. – Дніпропетровськ: ГО «Правовий світ», 2015. – 144 с.

У матеріалах зібрані тези доповідей, які були подані учасниками Міжнародної науково-практичної конференції «**Актуальні проблеми прав людини, держави та вітчизняної правової системи**» (м. Дніпропетровськ, 3-4 квітня 2015 р.).

Більш ширше визначення за функціональним підходом надає відомий український юрист В. Бринцев, який вважає, що «судова влада – одна з головних, самостійних функцій державної влади, що реалізується через діяльність створеної на основі Конституції системи судів і органів організаційного (кадрового та допоміжного) забезпечення, покликаних шляхом виконання функцій, покладених на кожний із цих органів, забезпечити дотримання (захист) прав і законних інтересів людини та громадянина, юридичних осіб, суспільства та держави; усунення наслідків правопорушень (злочинів), покарання винних, захист потерпілих; вирішення соціальних конфліктів і правових спорів на підставі загальнообов'язкового характеру судових рішень» [6, с. 27]. На його думку, слід визнати правильною методологію розкриття змісту поняття «судова влада» одночасно через структуру органів і виконувані ними функції. Також він доходить висновку, що єдина судова система є найбільш ефективною моделлю здійснення судової влади та повинна передбачати включення до неї як підсистем – органів організаційного забезпечення судової діяльності, органів суддівського самоврядування, конституційних органів, задіяних у формуванні судів, та інших структур відповідно до офіційно затвердженої концепції [6].

Під судовою владою У. Міронович пропонує розуміти специфічну гілку державної влади, що має виключну компетенцію щодо розгляду юридично значущих справ та здійснення судового контролю незалежними та самостійними судами відповідно до нормативно-визначених принципів [7].

Як зазначив В. Теліпко, «поняття «судова влада» характеризується наявністю, як правило, не менше двох суб'єктів відносин. одним із яких є суд. Розуміння сутності й ролі судової влади в державі буде змінюватись відповідно до певного історичного етапу розвитку суспільства, залежатиме від того, яке місце відведено в ньому суду як органу судової влади» [5, с. 14].

Таким чином, поняття «судова влада» слід вважати більш ширшим та багатоманітним. Будучи самостійною і незалежною гілкою державної влади, судова влада володіє цілим рядом ознак, що розкривають її сутність, принципи, функції. Соціальна потреба у виникненні й існуванні судової влади пояснюється об'єктивною необхідністю розсудливості, справедливості та потребою у зберіганні правил суспільства й співіснування громадян.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рекецька І.Р., Судова влада в контексті демократичної трансформації Українського суспільства: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / І.Р. Рекецька; Одеська національна юридична академія. – О., 2003.
2. Смородинський В.С. Судова влада в Україні (загальнотеоретичні проблеми): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Смородинський Віктор Семенович. – Х., 2001. – 187 с.
3. Грошевий Ю.М. Органи судової влади в Україні [Текст] / Ю.М. Грошевий, І.Є. Марочкін. – К.: Ін Юре, 1997. – 19 с. – (Б-чка «Нова Конституція України»).
4. Скакун О.Ф. Общее сравнительное правоведение: Основные типы правовых систем мира: учеб. для студ. в вузов. – К.: Видавничий Дім «Ин Юре»; 2008. – 464 с.
5. Теліпко В.Е. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». Науково-практичний коментар / В.Е. Теліпко; за ред. В. В. Молдована. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 528 с.
6. Бринцев В.Д., Система організаційного забезпечення судової влади України: дис. ... доктора юридичних наук / Бринцев Василь Дмитрович. – Харків – 2010.
7. Міронович У.А. Принципи (засади) організації судової влади, що закріплені в спеціальному законодавстві України про судоустрій: дис. ... канд. юрид. наук / У.А. Міронович. – Львів, 2012.

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ

ПІТОМИР-ЗОТОВА О. С.

здобувач кафедри теорії держави і права

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Впровадження демократичних засад державного розвитку в Україні зумовлює необхідність виховання людини в дусі нових суспільних поглядів [1, с. 218]. Розвиток демократії, правової держави і громадянського суспільства є неможливим без самоорганізації та соціальної актив-

ності громадян, які зумовлені належним рівнем їх політико-правової культури і правосвідомості, впливом правового виховання [2, с. 197]. Це, в свою чергу, вказує на актуальність звернення до питань світоглядних та методологічних основ правового виховання, дослідження його практичних моделей, аналізу взаємозв'язку правового виховання та правової культури як факторів розвитку української державності, обговорення стану її перспектив розвитку правової культури та правового виховання в сучасній Україні.

Як справедливо відзначають вітчизняні дослідники, встановлення сутності правового виховання і розкриття його значення на сучасному етапі державотворення в Україні великою мірою залежить від розуміння самого права (праворозуміння), адже «інтерпретація правового світогляду неминуче зумовлюватиметься праворозумінням його носія» [3, с. 7].

Праворозуміння представляє собою «... усвідомлення правової дійсності через призму правових теорій, доктрин, концепцій. Воно є формою пізнання сутності і ролі права у регульованих суспільних відносин, що заснована на науковому обґрунтуванні правових явищ, незалежній правовій культурі і правосвідомості громадян. ... Провідне місце серед підходів праворозуміння займає гуманістичне розуміння права як соціальної цінності й одного з найважливіших надбань цивілізації» [4, с. 48]. Той чи інший тип праворозуміння відображається у суспільній правовій свідомості у вигляді найбільш загальних визначальних, сутнісних ознак, що характеризують переважне відношення суспільства до права, його особливе правосприйняття. Пануючий у певній спільноті тип праворозуміння у свою чергу справляє конститутивний вплив на всю правову систему в цілому [5, с. 306; 6, с. 12].

На підставі такого критерію як домінуюче праворозуміння пропонується виділяти такі періоди у дослідженні проблеми правового виховання.

1. Початок поглибленого вивчення проблем правового виховання: кінець 40-х та 50-ті рр. XX ст. У цей період розуміння права як зведеної в закон волі пануючого класу починає розвиватися, а зміцнення соціалістичного ладу пов'язується не тільки з революційним примусом, а й з правосвідомістю, яка формується державними органами й громадськими організаціями під керівництвом Комуністичної партії.

2. Активізація напрацювань з цієї проблеми: 60-80-ті рр. XX ст. У цей час досліджено різні форми і методи правового виховання, здійснено спробу сформулювати поняття «правового виховання», з'ясувати його мету і завдання (наукові доробки Ф. Ф. Третьякова, О. А. Лукашевої, В. В. Тищенко, Т. І. Демченко та ін.). У зв'язку з нормативістською інтерпретацією права, яка зводила його до сукупності нормативних актів, крізь призму реалізації ідеологічної функції держави опрацьовується концепція правового виховання і соціально-правової діяльності держави, спрямованої на відтворення законслухняної поведінки населення, яка має переважно примусово-обмежуючий характер.

3. Поява окремих праць, спрямованих на критику догматичного стилю виховання та провітницько-пропагандистського механізму впливу на людей (В. К. Забігайло, М. І. Козюбра, В. В. Оксамитний, П. М. Рабінович та ін.). Критично-реалістичний підхід до правового виховання (середина 80-х – початок 90-х рр. XX ст.) було пов'язано як із розвитком широкого підходу до праворозуміння, так і з процесами демократизації суспільства.

4. Кардинальні зміни у дослідженні проблем правового виховання відбуваються з 90-х рр. XX ст. Їх було зумовлено розвитком незалежної державності колишніх радянських республік і конституційним закріпленням процесу формування у них правової державності.

Засноване на розрізненні права і закону природно-правове розуміння права, яке здобуло поширення у цей період, вимагає багатогранного, комплексного підходу до розкриття теоретико-методологічних і практичних аспектів правового виховання, в якому на перше місце виходить прищеплення поваги як широких мас населення, так і посадовців до прав людини. Саме на таку зміну в ціннісно-світоглядному аспекті методології порівнянства звертав увагу академік НАН України В. Я. Татій: «Сьогодні вкрай необхідно зорієнтувати молодь на поглиблене розуміння значення права як найбільш універсального, легітимного засобу регулювання взаємин між людьми, особою та державою, заснованого на визнанні людини найвищою соціальною цінністю, взаємній відповідальності людини та держави. Саме такий методологічний підхід сприятиме формуванню у студентської молоді оновленого юридичного світогляду, що спирається на міцний фундамент морально-правових якостей, здатних стати на заваді асоціальної поведінці, здійсненню правопорушень» [7, с. 30].

Звичайно, різні суспільства визначають право відповідно до свого власного історичного досвіду, своєї системи цінностей і відповідного політичного контексту [8, р. 4]. Однак природно-правове розуміння права дозволяє сформулювати спільне уявлення про нього як про універсальну систему справедливих установлень, що створюють умови для здійснення вільної волі, зближує його з мораллю, оскільки і право, і мораль є соціальними регуляторами.

Саме тому правове виховання на сучасному етапі державотворення в Україні має сприяти формуванню в свідомості членів суспільства нового праворозуміння, заснованого на ідеях і цінностях природно-правової концепції.

Поняття справедливості і свободи, будучи основними цінностями моралі, пояснюють і природу права. Правове і моральне нормування соціального життя мають загальні ціннісні підстави, які обґрунтовують безумовну значущість людської особистості. Однак ці ціннісні підстави мають різні змістовні оцінки. Право будується на цінностях формальної рівності, справедливості, що полягає в еквівалентності одержаного і наданого, свободи як умови здійснення правових відносин [9, с. 180].

Цінності природного права є універсальними і мають абсолютний характер, і це є чи не найважливішою їхньою особливістю. Універсальність їх полягає в тому, що вони поширюються на всіх, незалежно від будь-яких ознак соціального, національного, професійного тощо плану. Вимоги і цінності природного права забезпечують суб'єктові права вищу правоту, якщо він діятиме відповідно до них, і, навпаки, заперечення цих вимог, правил, цінностей у природно-правовій свідомості асоціюється зі злом і руйнацією. Природно-правові цінності та вимоги однаково «працюють» у всіх сферах людського буття, поширюються на всі види життєдіяльності особистості, присутні в будь-якому часі та просторі. У природному праві дуже яскраво простежується його спрямованість на захист, збереження унікальності кожної особистості. У суб'єкта права складається враження, що універсальна імперативність норми природного права «прямує з усією своєю силою, максимальною енергією в кожну конкретну соціальну точку, де перебуває суб'єкт – носій індивідуальної природно-правової свідомості» (Цицерон). І саме це має бути ідейним підґрунтям правового виховання, принципом, що пронизує всю його систему, охоплює кожен його елемент, підпорядковує собі завдання правового виховання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Маштакова В. О. Становлення теорії соціального виховання в Україні в XIX – початку XX ст. [Електронний ресурс] / В. О. Маштакова // Вісник Харківської державної академії культури. – 2009. – Вип. 27. – С. 217-224.

2. Калиновський Ю. Ю. Роль правового виховання у відтворенні соціального капіталу в сучасному українському суспільстві [Електронний ресурс] / Ю. Ю. Калиновський // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Сер. : Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2013. – № 4. – С. 195-200.

3. Рабінович П. Правовий світогляд (соціально-природна інтерпретація) [Електронний ресурс] / П. Рабінович, Т. Бачинський // Вісник Національної академії правових наук України. – 2014. – № 2. – С. 5-17.

4. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К. : Українська енциклопедія, 2003. – Т. 5: П – С. – 736 с.

5. Геселев О. В. Інтегративне праворозуміння як складова сучасної постмодерної правової культури: сутність та актуальне значення [Електронний ресурс] / О. В. Геселев // Актуальні проблеми держави і права. – 2009. – Вип. 49. – С. 305-312.

6. Лапаєва В. В. Типи правопонимання: правова теорія і практика: Монографія. – М.: Російська академія правосуддя, 2012. – 578 с.

7. Тацій В. Я. Правове виховання студентства як елемент формування правової держави [Текст] / В. Я. Тацій // Виховання в контексті соціальної адаптації студентства : матеріали міжнар. наук.-практ. конф.-сем. керівників вищ. навч. закл. та вчених-дослідників із проблем виховання студентства в сучасних умовах. – Харків, 7 лист. 2003 р. : у 2 ч. / М-во освіти і науки України, Нар. укр. акад. та ін. ; [редкол.: В. І. Астахова (відп. ред.) та ін.]. – Х. : Вид-во НУА, 2003. – Ч. 1. – С. 30-36.

8. Human Rights and Education // Edited by Norma Bernstein Tarrow. – Pergamon Press, 1987. – 261 p.

9. Дзьобань О. П. Правове виховання в контексті співвідношення права і моралі [Електронний ресурс] / О. П. Дзьобань // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Сер. : Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2013. – № 4. – С. 179-184.